

מראי מקומות- עבודה זרה י'

ראי' דמונין ליון. אלא דכיון דלא מצינו שום חשבון אחר דהוי כעין חשבון של יציאת מצרים אלא יון (דהתחיל מלכות יון אלף שנה לאחר יציאת מצרים), א"כ לית לן למתלי אלא למלכות יון, ולכן הוי כאילו ש"מ דלמלכות יון מנינן.

(ד) **שדר לי' כרתי- פרש"י**, כלומר אם כן יכרת זרעי. ולכאור' תמוה, הרי בעמוד א' אי' דהי' לו בן, דהיינו אסורוס, וא"כ למה יכרתו זרעו. וכ' **היעב"ץ** דאסורוס לא הי' קיים, דמת בחיי אביו, ולכן מלך חתן אנטונינוס אחריו, והי' חשוב לו כבן. אולם **בתוס' חכמי אנגליא** כ' להיפוך, דמעשה זה הי' קודם שהי' לו בן.

(ה) **כל יומא הוה מייתי תרי עבדי- הק' התורת חיים**, למה צריך שנים, ואין לומר משום דכמו דמצינו באברהם "שני נעריו אתו", דהיינו דכבודו הוא בכך, שהרי על הדרך מבית רבי לביתו לא הי' לו אלא חד. ועוד, למה באמת קטל א' אבבא דבית רבי, ולקטלו לשניהם אבבא דביתו'. ואם הי' חושש שמא יעמדו כנגדו, למה לא חשש כן נמי אבבא דבי רבי [ולכאור' זה ל"ק כ"כ, שהרי י"ל דהעבד שלא הי' הורג עכשיו לא הי' יודע דחשב להרוגו אח"כ, וא"כ למה יעמוד כנגד המלך]. ולכן ביאר דבכל פעם הי' שולח שליח מתחלה להודיע לרבי שהוא בא אליו, כדי שיוציא כל איש מלפניו. וא"כ, השליח הראשון הלך לרבי והודיעו, והמתין שם עד שבא אנטונינוס. ואנטונינוס הלך עם עבדו השני, וכי מטא אבבא דבי רבי הי' הורגו, והעבד הראשון לא ידע מאומה מזה, וא"כ לא חשב שרבי יקטול אותו ג"כ, והלך בחזרה עמו עד שהגיע לבית אנטונינוס, ושם הרגו.

(ו) **חד קטיל אבבא דבי רבי- הק' תוס',** הא שפיכת דמים אסור לבני נח, וא"כ מה הי' ההיתר להרוג עבדיו. ותי' דהי' ירא פן יודיעו הדבר אל השרים, והיו גורמין להרוגו, וממילא הי' להם דין רודף, והי' מותר לו להרגם. ועוד תי' דהיו מינים, וקיי"ל דמורידין בין מינים דישאל ובין מינים דאומות העולם, ולכן שפיר הי' מותר לו

(א) **האי סופרא דוקנא כתבי', והנך שית שנין דמלכו בעילם וכו'-** יש לעי', הרי אף דודאי יש לצדד כן, אולם מהיכן אנו יכולין לדעת בברירות דזה הי' כוונת הסופר, דלמא באמת שטר מאוחר הוא, וא"כ, לכאור' לימא המע"ה, ואין גובין ע"י השטר אלא לאחר זמן המאוחר, וכדאמר' בעלמא דיד בעל השטר על התחתונה. וכ' **הריטב"א**, "פירוש, אע"ג דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי, דיינין לי' ליפוי כח של מלוה, ויטרופ מזמנו. דכי אמרי' יד בעל השטר על התחתונה, הני מילי לשון מסופק, אבל הכא, שכל הסופרין למלכות יון הן מונין, ושטר מאוחר לא שכיח, ואפשר להעמיד במנינו על נכון, לא אמרי' שטר מאוחר הוא. ומיהו, לר' אחא בר יעקב שהי' סובר כי גם ליציאת מצרים אנו רגילין למנות, אמרי' יד בעל השטר על התחתונה ומאוחר הוא, ואין תולין לומר שזה הסופר מנה שלא כדרך שאר הסופרין". וע"ע בתורת חיים דכ' כע"ז באריכות קצת.

(ב) **בגולה אין מונין אלא למלכי יונים בלבד- כ' התוס' רי"ד דאע"ג דתנן בגיטין (עט:) דגט שנכתב למלכות יון תצא מזה ומזה והולד ממזר, ואף רבנן דס"ל דהולד כשר, מ"מ מודו דתצא, מ"מ כיון דטעם הדבר הוא משום שלום מלכות, וחזינן דלא קפדי עלייהו, ממילא שפיר נוהגין לכתוב ע"פ מלכות יון. והוסיף דאין לחלק ולומר דכאן בשטרות ושם בגיטין, דכיון דהטעם הוא משום שלום מלכות, א"כ מה לי שטרות ומה לי גיטין, אם מקפידין ע"ז מקפידין ע"ז. אבל ע' בתוס' בגיטין (פ. ד"ה מפני) דבאמת כ' לחלק כן בין שטרות לגיטין, דרק גיטין פסולין אם כותבין לשם מלכות יון, משום דרק בגיטין מקפידין המלכות, לפי שיש בה דבר גדול, שמפרידין בין איש לאשתו, אבל בשאר שטרות אין מקפידין, ולכן בשאר שטרות שפיר מונין למלכות יון.**

(ג) **ש"מ למלכי יון מנינן, ש"מ- כ' הריטב"א** דבאמת לא שמעי' מכאן אלא דמנינן למלכי אומות העולם ולא ליציאת מצרים, אבל אין

להאומה, הול"ל אדום, ולמה נקט עשו, וע"ז י"ל דע"כ בא הכתוב לומר דמי שעושה מעשה עשו לא יהי לו שריד.

(ט) **והכתיב שמה אדום מלכה וכל נשיאיה- ע' ביראים (מ"ג), בענין האיסור לדור ראשון ושני של אדומי לבוא בקהל, וכ' דלכאו' הי' מקום לומר דכיון דבא סנחירב ובלבל האומות, שוב לא שייך איסור זה. אלא דהק' מהגמ' כאן, הרי אנטונינוס אמר על עצמו דמאדום הי', ולמה הי' פשוט לו כ"כ. ועוד הק' מהגמ' בעמוד א', דאי' במתני' יום גנוסיא של המלך ויום שמעמידין בו מלך, ומוקמי' בה הא ב' והא בברי', ומקשה הגמ' הנה קטן נתתיך בגוים, שאין מעמידין מלך בן מלך וכו', ולכאו' נראה מזה דאדום לא נתבלבל. ודחה דבלבול לא מהני בזרע מלכים, שניכרים הם מתוך חשיבותם מי הם, ומי הם בתולדותם ומהיכן באו.**

(י) **כי כארבע רוחות השמים פרשתי אתכם, וכו'- כ' המהרש"א דבאמת לפי פשוטו של מקרא הי' יכול להשיבו, דכיון דבארבע רוחות השמים הם, כ"כ מפוזרים הם ואי אפשר לכלותם, ובאמת גם לא יאמין הקיסר להדרש, וא"כ עדיף לומר לו מפשוטו של מקרא. אלא דביאר דבה הדרש ליתן טעם על הפשוטו של מקרא, דלמה באמת הם מפוזרים, משום הא גופא שלא יהי' שייך לכלותם, ולמה צריך העולם לקיומן כ"כ, משום הא גופא, דאי אפשר לקיום העולם בלא ישראל.**

(יא) **ווי לה לאילפא דאזלא בלא מכסא- פי' המהרש"א הדמיון בין מכס למילה, כי כמו העובר המכס במקום שהי' לו ליתן אין שומר המדינה מניח אותו ליכנס שם בסחורתו, כן הענין מי שלא נתן מכס ערלתו בעולם הזה, אין מניחין אותו ליכנס בגן עדן, כדאי' במדרש דאברהם שומר הפתח, וכו'.**

(יב) **נפל על רישא דעורלתי' קטעה- הק' הפורת יוסף, הא מילה בעובד כוכבים פסולה, וכש"כ מילה שבזה יעשה ישראל ע"י מילה זו. וכ' דכיון דבמעשה זה עצמו נתגייר, שפיר מהני ונחשב דהי' ע"י ישראל. וכן ע' בעין**

להרגם. והק' **העבודת עבודה על תי' ראשון של תוס', איך מדמין זה לרודף, הרי בכל רודף, הי' רודף אחריו להרגו מעצמו, ולכן שפיר מותר להנרדף להרגו. אבל כאן, אם לא הי' קורין אותם לשמשו, לא הי' מרדפו, וא"כ מהו ההיתר לקרותו מעיקרא באופן שיהי' ודאי נעשה לרודף. ותי' ע"פ מש"כ הר"ן בשבת בפ' ר' אליעזר דמילה, דהביא ב' דעות אם מותר למול תינוק באופן שנשפך החמין שהיו מוכנים להשתמש בהם לאחר המילה, י"א דמותר למול, ומה שיהי' צריך להחם המים אח"כ, הרי שוב הוי פקוח נפש, ויכול לדחות שבת להחם המים. וחד אמר דאסור למול, דכיון דיודע דע"י מה שמל שיהי' צריך להחם המים, ממילא אסור לו למול מעיקרא ולהכנס עצמו למקום שצריך לדחות השבת מפני פקוח נפש. וכ' העבודת עבודה דמתי' הראשון של תוס' נראה ראי' ברורה לצד המתירים, דמותר לקוראם עכשיו להלוותו, דהא אין עושים להם כלום. וכשממילא נעשו לרודפים, שוב מותר הוא להורגם, כיון דלמעשה עכשיו רודפים הם. אולם לפי תי' השני של תוס', אין ראי' מהגמ' כאן לדעת המתירים. ובעיקר קו' תוס', כ' העבודת עבודה ליישב באו"א, דלא הרגם בידים, אלא דהרגם בשם המפורש, וזה נחשב הריגה דממילא, וזה מותר לבני נח, דהו"ל כמו אין מעלין, דכל האיסור לבן נח להרוג בן נח אחר הוא רק בידים.**

(ז) **מאכיל לי' ומשקי לי'- כ' התורת חיים דלכאו' זהו הקיום של "ורב יעבוד צעיר", דפשטא דקרא משמע דבמלך איירי, מדכתיב ולאום מלאום יאמץ, ועליה קאי קרא דורב יעבד צעיר, ולא מצינו בשום מקום אחר שהי' מלך עשו עבד ליעקב, אם לא בהך עובדא (ובפרט דרישא דקרא, שני גוים בבטנך, דרשי' נמי על רבי ואנטונינוס). וכ' דנראה דמהאי טעמא קיבל מיני' רבי שישמשנו, ולא חש לזלזולא דמלך.**

(ח) **והכתיב לא יהי' שריד לבית עשו, בעושה מעשה עשו- יש לע', מהכ"ת, אולי הכוונה הוא לבית עשו ממש. וכ' בספר האר עינינו דאולי הדיוק הוא ככה, דהפסוקים היו מדברים בענין אדום, ואם הכוונה הי'**

אליהו שהאריך בזה, וצייד דהו"ל כמו גיטו וידו באין כא'. אולם ע' בגליוני הש"ס, שהעיר דכיון דלא הי' לו לקטיעה פנאי לטבול, א"כ באמת לא נעשה ישראל ע"י מילתו. וא"כ, הק' דלכאו' אסור לו לחבול בעצמו, דגם בני נח מצוים בזה, כדכתי' אך את דמכם לנפשותיכם וכו', והניח בקו'. וע' בסדר יעקב שג"כ האריך בכל זה, וגם העיר דאם גר צדק הי' (וכמה שהביא מסדר הדורות), א"כ מה שייך לדרוש כל נשיאיה ולא כל שריה, פרט לקטיעה בר שלום, הרי אם נתגייר, שוב אינו משרי אדום בכלל. וע"ש שצייד לומר דבאמת לא נתגייר, וכן הביא מדקדוקי סופרים, ולפי"ז א"ש קו' הפור"י וקו' הגליוה"ש. אולם הק' הסדר יעקב ע"ז, דהא עכו"ם שמל חשיב כערל, ומה מועיל מילתו. וצייד לפרש ע"פ מה שציין המהרש"א בסוגיין (הובא לעיל), הא דאברהם שומר פתח גיהנם ואינו מניח מהול לישאר שם. וביאר הסדר יעקב דהא מצינו דהבא על גוי' נמשכה ערלתו, ואין אברהם אבינו מעלהו מגיהנם. ואף דודאי נקרא מהול לענין דכשר למילה (דהיינו למול אחרים), מ"מ ש"מ דשם ערל לענין גיהנם אינו תלוי בשם ערל לענין דברים אחרים. וא"כ, י"ל דקטיעה בר שלום הי' חשיב מהול לענין גיהנם, אף שהוא נחשב ערל כיון שלא נתגייר. וסיים שם דאף דקיי"ל דחסידי אומות העולם זוכין לעוה"ב, והיינו אפי' בלא מילה, הא מ"מ אינם זוכים כ"כ שם, וע"י נתינת המכס יזכה לעלות יותר.

(ג) בכה רבי ואמר, יש קונה עולמו בשעה א', וכו'- כ' המהרש"א דדקדק רבי לומר "עולמו" בכל א', דהיינו שקונה עולמו לפי מדרגתו, שיש לכל צדיק מחיצה בפנ"ע. ובכה על מי שקנה עולמו רק בשעה א', שנהרג ויצא מן העולם, ולא זכה למדרגה היותר גדולה לקנות עולמו בכמה שנים.